

Noot

(1) Zie KOEN BROUCKE, "Ik ben een stroom van woorden". Antwerpen, wereldhoofdstad van het boek 2004-2005" in: *Ons Erfdeel*, jg. 47 (2004), nr. 2, pp. 311-313, en: KOEN BROUCKE, "De kleren van de keizer. Antwerpen Wereldboekenstad 2004 en 26 cahiers rond de letters van het alfabet", in: *Ons Erfdeel*, jg. 48 (2005), nr. 3, pp. 467-470.

[T] CVN-RAPPORT OVER HET ENGELS IN HET HOGER ONDERWIJS

De Commissie Cultureel Verdrag Vlaanderen-Nederland (CVN) voerde in 2000 een groots opgezet onderzoek naar het gebruik van het Engels aan Nederlandse en Vlaamse universiteiten. Zeven jaar later is die studie herhaald om na te gaan hoe de situatie ondertussen evolueerde.

Vlaanderen en Nederland lijken allebei de deur open te zetten voor het Engels in het hoger onderwijs, zij het met een zeer verschillende gretigheid: waar Vlaamse universiteiten het Engels zeer doelgericht een beperkte plaats toekennen in de hogere jaren van de opleidingen, lijkt Nederland overstag te gaan met curricula die voor de helft (en sommige zelfs volledig) in het Engels gedoceerd worden. In Vlaanderen zet de wet wel een stevige rem op de verengelsing: de bovengrens voor Engelstalige opleidingsonderdelen is er decretaal vastgelegd op twintig procent van het totale studieaanbod.

In Nederland krijgt het Engels een beperkte plaats in de opleidingen vanaf het allereerste jaar. De percentages (van nul tot twintig) verschillen van universiteit tot universiteit maar een gemiddelde van tien procent lijkt de regel te zijn. In de masterjaren stijgt dat aandeel spectaculair en pijlsnel: bij zo goed als alle Nederlandse instellingen ligt het aandeel van de Engelstalige vakken in de masterjaren (ver) boven de vijftig procent. Twee instellingen (Delft en Wageningen) bieden zelfs enkel nog Engelstalige opleidingen aan.

Vlaamse universiteiten houden de bacheloropleidingen voor het overgrote gedeelte Nederlandstalig. Onderwijs in het Engels bestaat er, maar blijft al bij al vrij marginaal. In de masterjaren

heeft het Engels zijn plaats verworven, zonder dominant te zijn. Precieze percentages ontbreken voor dit niveau maar het aantal exclusief Engelstalige masteropleidingen blijft steken rond de tien à vijftien procent. Opvallend is dat alle Vlaamse universiteiten diezelfde taalpolitiek lijken te volgen. Het Nederlands blijft overal absoluut de dominante onderwijstaal en voor Engelstalige programma's is er vrijwel altijd een Nederlandstalig equivalent.

Voordat ik verdere commentaar geef, eerst twee voorafgaande opmerkingen. Ten eerste lijkt het me zinvol om ook de exacte absolute cijfers onder de loep te nemen — dat kan de discussie relativeren waar nodig. In een recent Taaluniedebat over "De opmars van het Engels" (Brussel, 12 november 2007) wees voormalig rector Harry Martens (Universiteit Hasselt) er bijvoorbeeld op dat drie tot vier procent van de universitaire opleidingen in Europa weliswaar in het Engels aangeboden wordt, maar dat slechts een half procent van de studentenpopulatie in die programma's ingeschreven is.

Ten tweede is Engels in het hoger onderwijs simpelweg een feit. Wie nu nog hoopt op een volstrekt Nederlandstalige universiteit droomt niet enkel, maar dwaalt ook. Zelfs als we het onderwijs willen zuiveren van enige Engelse invloed, dan nog zal er voor het onderzoek (dat het onderwijs "voedt") steeds een lingua franca nodig zijn. In de middeleeuwen was dat het Latijn, tot in de jaren dertig het Duits, vandaag is dat het Engels. Je kunt dat betreuren maar ook dat is een feit. Ik beperk mijn stellingname tot vier korte opmerkingen.

1. *Quid met het niveau van het Engels van docenten en studenten?* Onderzoek dat prof. Lies Sercu (KU Leuven) voorstelde op het colloquium "Geen Engels, geen diploma?" (Gent, 23 april 2005) toont aan dat zowel bij professoren als studenten het Engels vaak te wensen overlaat. Als we willen dat onze studenten de beste kansen en het beste onderwijs krijgen — en als mocht blijken dat daarvoor in bepaalde gevallen een Engelstalig programma vereist is — zullen we dus ook de kwaliteit van dat Engels in ons onderwijs moeten bewaken, liefst op zeer ambitieuze wijze. Het is niet voldoende een taal te kennen en ze te beheersen, welsprekendheid is even cruciaal. Vlaamse en Nederlandse universiteiten

moeten dringend de noodzaak van die taak onder ogen zien.

2. *Waar gaat het eigenlijk over?* In de voorliggende discussie wordt zelden of nooit gesproken over het financiële voordeel dat universiteiten hopen te halen uit Engelstalig onderwijs. Een van de meest gehoorde argumenten om het Engels als lingua franca in het hoger onderwijs te verantwoorden is dat we de beste internationale studenten moeten kunnen aantrekken om opleidingen van excellentie-niveau aan te bieden. Over het effectieve excellentie-niveau van die individuele buitenlandse student hoort men weinig of niets meer zodra zijn of haar inschrijvingsgeld betaald is. Over de kwaliteit van zijn Engels evenmin.

Om zeer goede buitenlandse studenten aan te trekken, is het niet voldoende de onderwijstaal te wijzigen — Engelstalige programma's bestaan er al meer dan genoeg in de Angelsaksische wereld. We moeten ook het allerbeste in een coherent, competitief en betaalbaar programma aanbieden. De kwaliteitsbewaking van onze opleidingen (en dus ook van de studenten die eraan deelnemen) zou belangrijker moeten zijn dan de drang om toch maar met een Engelstalig programma op de proppen te komen.

3. *Geen functieverlies van de taal.* Ons universitaire onderwijs is er op gericht jonge mensen op te leiden tot volwaardige vakspecialisten die op hun beurt die kennis verder moeten kunnen overdragen. Als we willen dat die verdere verspreiding (in ieder geval van de basiskennis in een vak) ook in het Nederlands mogelijk blijft, dan moeten we de onderwijsfunctie van het Nederlands in alle onderwijsdomeinen bewaren en bewaken. Onderwijs in het Nederlands aanbieden tot op het elementaire universiteitsniveau (het "basisdiploma") is vanuit taalplanningsopzicht dus cruciaal.

Zonder blind te zijn voor de noodzaak van internationale samenwerking en de grote voordelen van een lingua franca in het gespecialiseerde hoger onderwijs, lijkt het me evident dat het onderwijs en de kennisverwerving in een Nederlandstalig land — gefinancierd door de leden van die taalgemeenschap — ook in het Nederlands aangeboden worden aan die taalgemeenschap.

4. *Vlaamse academici zijn geen vragende partij.* In Vlaanderen lijken alle toonaangevende

eerbiedwaardige wetenschappelijke academies het erover eens te zijn dat de kern van het onderwijs (de basisopleiding, opnieuw) grotendeels in het Nederlands moet plaatsgrijpen. Dat taalminnende genootschappen zoals de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde en de Koninklijke Zuid-Nederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis dit standpunt bepleiten verbaast natuurlijk niemand.

Opvallend is dat ook de vertegenwoordigers van de "harde wetenschappen" en industriële binnen de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen en Kunsten dat standpunt delen: "Het Nederlands moet een volwaardige maatschappelijk functionele wetenschapstaal blijven en het stelselmatig en structureel vervangen door het Engels in het hoger onderwijs is voor iedereen onaanvaardbaar." Ze voegen er wel aan toe dat "het Engels de lingua franca IS in de wetenschap en de kennis van die lingua franca een absolute noodzaak is." Daarmee lijken ze de pols te houden aan de communis opinio in het Vlaamse wetenschapsbedrijf.

Samengevat: het lijkt me onverstandig en onvoorzichtig om zo massaal over te schakelen naar het Engels, als vandaag in Nederlandse universiteiten gebeurt op het masterniveau. In een heleboel gevallen is die taalswitch immers volstrekt onnodig. Een degelijke basisopleiding in het Nederlands combineren met een stevige dosis taalvaardigheid en welsprekendheid (die niet beperkt hoeft te blijven tot het Engels) lijkt me om sociale, financiële maar bovenal om kwalitatieve redenen een betere optie. Engels gebruiken in de specialisatiejaren waar er verwezen wordt naar hoogstaand onderzoek moet absoluut kunnen. De ambitie moet daarbij altijd blijven om de beste mensen en het beste onderzoek te verenigen in het best mogelijke onderwijsprogramma, weg van de eigen navel en met de blik op Europa. In vele gevallen kan dat óók in het Nederlands.

WIM VANDENBUSSCHE

ALBERT OOSTERHOF, *Het Engels voertaal aan onze universiteiten? Een inventariserend onderzoek*, Commissie Cultureel Verdrag Vlaanderen-Nederland, Brussel, 2007, 58 p.